

Voda ztracená a vrácená

přírodě blízká obnova vodního režimu v šumavské krajině

Ivana Bufková

ivana.bufkova@npsumava.cz

„Krajina bez mokřadů je krajinou bez vody“

Problémy s vodou v české/středoevropské krajině

- Krajina není nastavena na zadržování vody, ale na rychlý odtok
- Buď nedostatek vody nebo povodně
- Stupňuje se s klimatickou změnou
- Zásadním problémem jsou změny v krajině - působením člověka

Dodnes převládá technické řešení – nádrže, rybníky, přehrady – „díry do země“ a „viditelná voda“

Změny v krajině a vody spoutané

- půda
- vegetace
- struktura krajiny

- Člověk vstoupil do **koloběhu vody** (v mnoha úrovních)
ovlivnil VÝPAR A POVRCHOVÝ ODTOK

došlo k poškození hlavních **vodních struktur** v krajině
(prameniště – vodní toky – mokřady)

- **Negativní důsledky**
BUĎ JE VODY PŘÍLIŠ MNOHO NEBO CHYBÍ
- **Gradují s klimatickou změnou**
(klimatické výkyvy, vyšší frekvence suchých period a povodní)

Přirozené vodní struktury z krajiny zmizely nebo byla omezena jejich funkce

Častý obrázek krajiny - kombinace vlivů

Zatrubněná drenáž

Povrchově odvodněné mokřady

Odvodněná prameniště

Regulovaný potok

- rychlý odtok vody
- nízká infiltrace, zasakování

Zaniklý mokřad

- chybí přirozená akumulace vody

pokles hladiny podzemní vody

Postiženy jsou i okrajové oblasti a chráněná území !!!

Potok Korunač (NP Šumava, 2016)

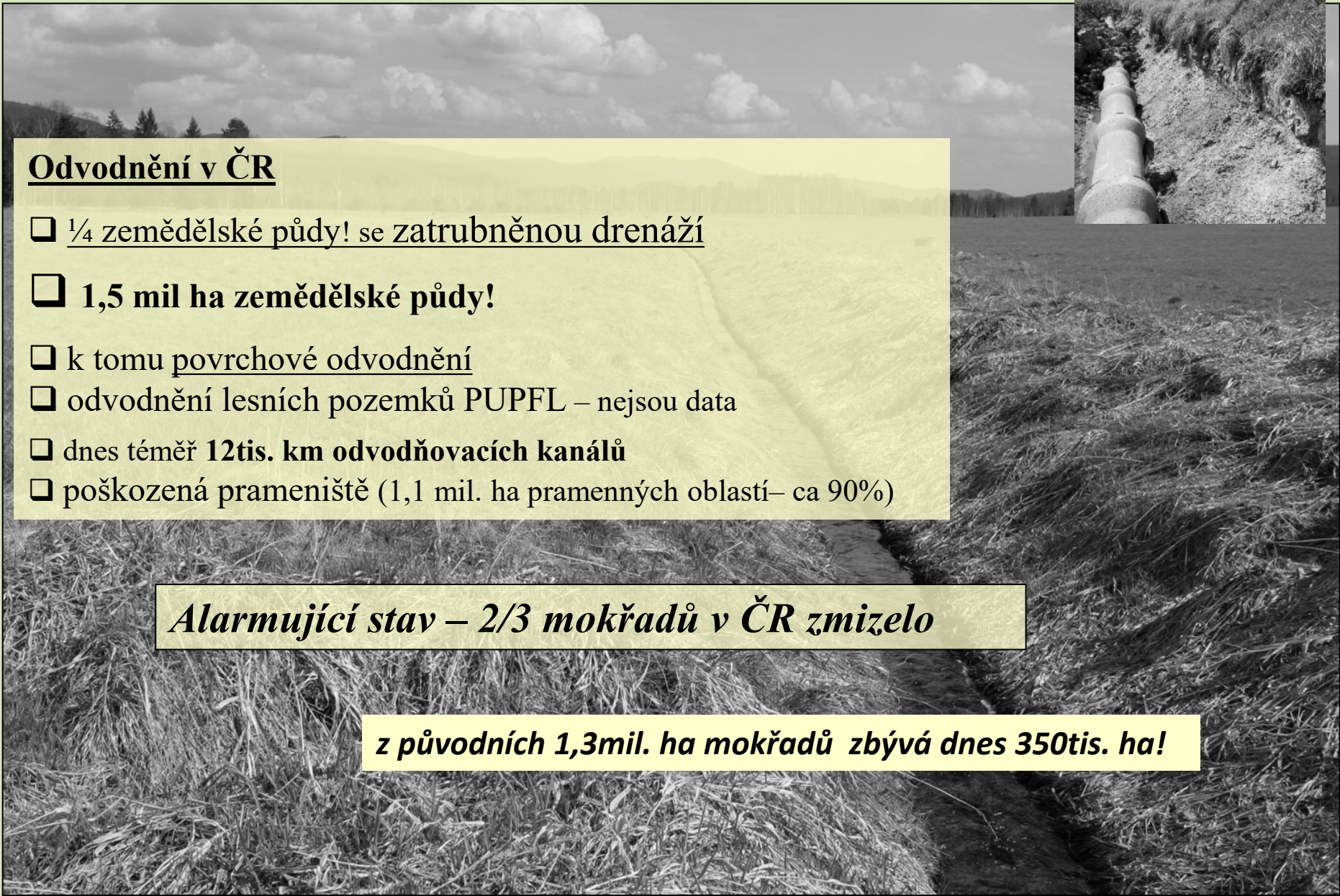

Odvodnění v ČR

- ☐ ¼ zemědělské půdy! se zatrubněnou drenáží
- ☐ **1,5 mil ha zemědělské půdy!**
- ☐ k tomu povrchové odvodnění
- ☐ odvodnění lesních pozemků PUPFL – nejsou data
- ☐ dnes téměř **12tis. km odvodňovacích kanálů**
- ☐ poškozená prameniště (1,1 mil. ha pramenných oblastí– ca 90%)

Alarmující stav – 2/3 mokřadů v ČR zmizelo

z původních 1,3mil. ha mokřadů zbývá dnes 350tis. ha!

An aerial photograph of a rural landscape. A prominent, straight drainage ditch or small stream runs diagonally from the upper left towards the lower right. The surrounding terrain is covered in green grass, with some areas appearing slightly more brown or dry. In the upper right corner, there are a few bare trees and some low-lying shrubs. The overall scene suggests a managed agricultural or natural landscape.

Odvodněná krajina ztrácí

svoji stabilitu

svoji pestrost

a svoji „duši“

Důležitá je obnova klíčových článků vodního režimu

PRAMENIŠTĚ

VODNÍ TOKY

MOKŘADY

MOKŘADY:

- **zadržení vody v krajině**
dlouhodobá akumulace
retence – říční nivy
- **ledviny krajiny** (vrací živiny do koloběhu)
- **klimatizace** (chladící efekt)
- **biodiverzita**

Revitalizace vodního režimu na Šumavě

- ❑ dlouhodobý program od roku 1999
- ❑ I.etapa: 1999 – 2012 (z rozpočtu NPŠ)
- ❑ II.etapa: 2013 – 2017 (OPŽP - EU)
- ❑ III.etapa: 2018 – 2024 (LIFE - EU)

Cíleno na obnovu přírodních vodních struktur v krajině
Prameniště – vodní toky - mokřady

- Podpora **biodiverzity**
- Obnova funkčního **vodního režimu** – podpora zadržení vody v krajině
- Zmírnění dopadu **klimatické** změny – adaptační opatření

PŘESHRANIČNÍ PROJEKT – 4 PARTNEŘI

- ❖ Správa Národního parku Šumava – nositel projektu
- ❖ Správa Národního parku Bavorský les
- ❖ BUND Naturschutz in Bayern e.V.
- ❖ Jihočeská Univerzita v Českých Budějovicích

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Symbolická „železná opona“ u Nového Údolí:
zahajovací setkání v červenci 2019 (nahore) a již
revitalizovaná lokalita v listopadu 2020 (dole)

HLAVNÍ CÍLE:

- ❖ Obnova rašelinišť, mokřadů a vodního režimu na ploše 2059 ha
- ❖ Zapojení veřejnosti a zlepšení informovanosti o mokřadech a jejich významu pro krajinu

Doba řešení: 2018-2024

Návraty vody v horských oblastech - specifika

Horní části povodí – horská oblast

- Svažité terény
- Silná vertikální eroze

Pramenná oblast

- Velmi častý výskyt pramenišť typu helokrén (plošná prameniště)
- Převažují drobné toky 1.řádu

Málo živin

- Vysoké zastoupení rašelinných biotopů

Vysoká přírodní hodnota prostředí

- Cenné druhy i habitaty - limity
- Přísná územní ochrana – limity
- Špatná dostupnost - technika

Hlavní řešené problémy - technicky

- Povrchové odvodnění
- Rýhová eroze
- Upravené vodní toky 1. a 2.řádu – jsou součástí povrchového odvodnění
- Zatrubněná drenáž - podhůří
- Manuální a průmyslová těžba rašeliny

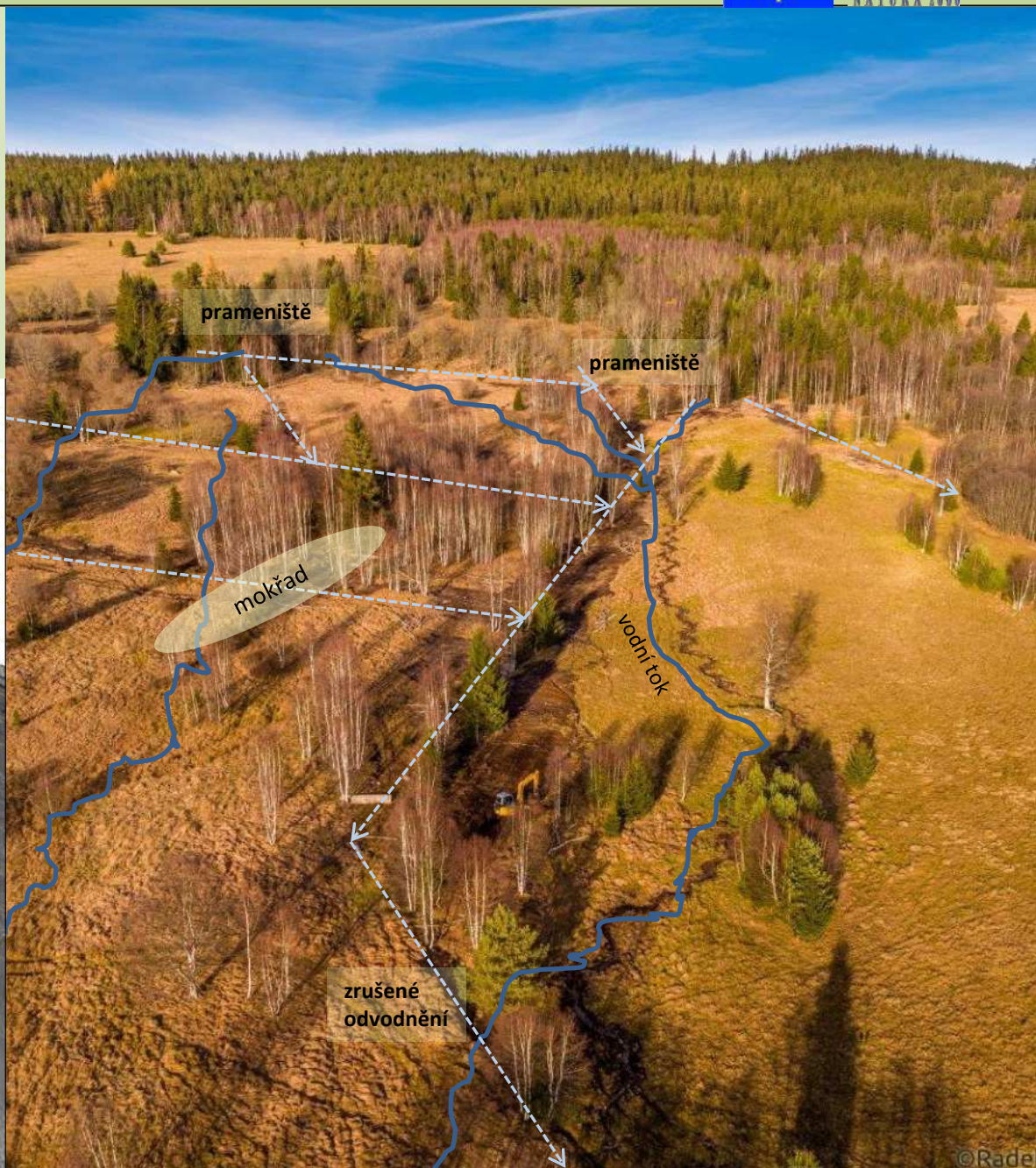
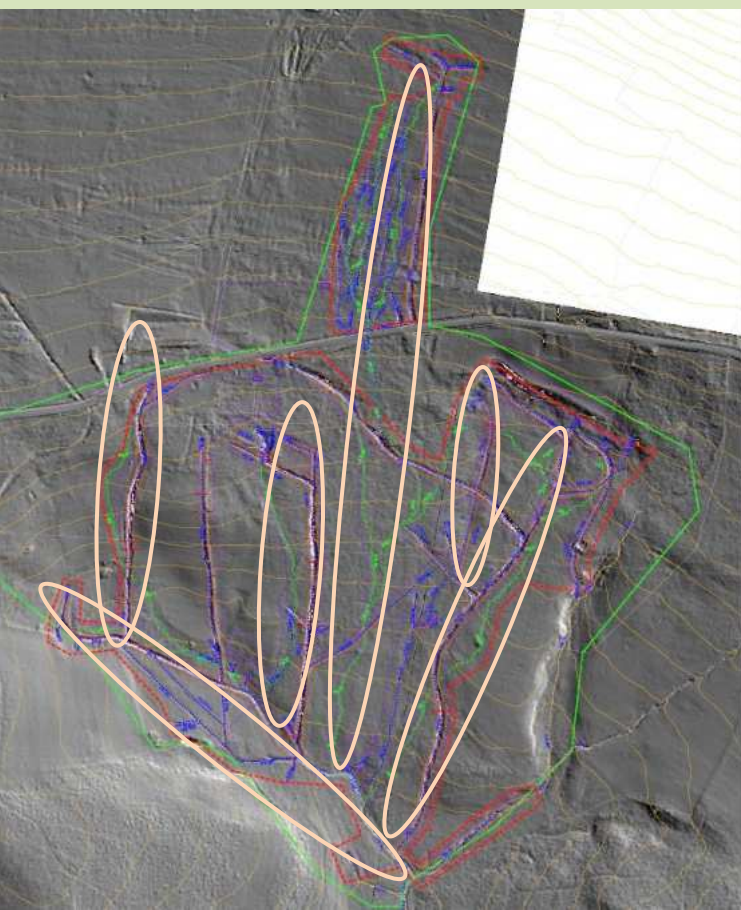
Bylo nutné přizpůsobit technologie revitalizací

Základní jednotka - mikropovodí

- ☐ prameniště
- ☐ drobné vodní toky (většinou 1. řádu)
- ☐ mokřady/rašeliniště

*Vodní struktury fungují propojeně
– optimální je řešit je jako celek*

Základní otázka:

Řešíme potok nebo odvodňovací kanál?

- **Odvodňovací kanály se ruší** – zablokují, zasypou
- Potoky se neruší!
- **Potoky se vrací do přírodních odtokových tras a přírodních parametrů**
- Těžené plochy rašelinišť se upravují – podpora zadržení vody a rašelinotvorných procesů/vegetace

KANÁLY SE RUŠÍ

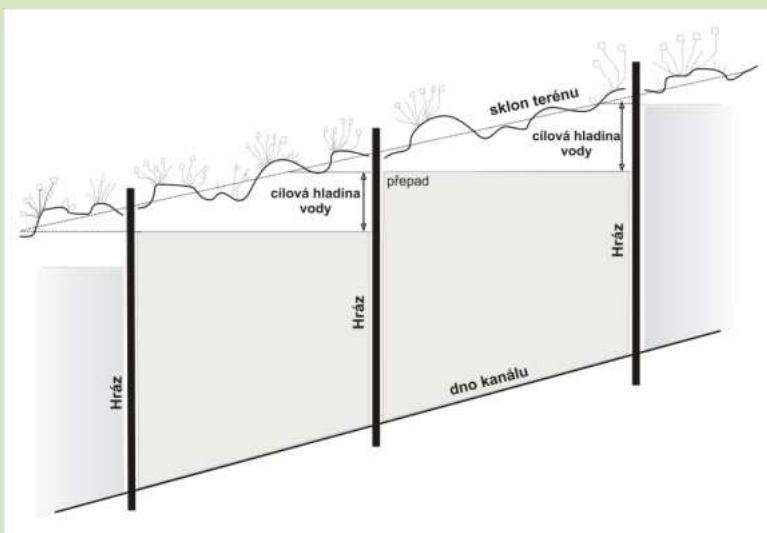
POTOKY SE VRACÍ DO PŮVODNÍCH TRAS

Jak se ruší odvodňovací kanály?

- **Zablokováním a zasypáním zeminou**
- Vždy obojí v kombinaci
- Pouhé zasypání nestačí:
  - na svazích dochází k erozi u dna i pod zásypem
  - nezajistí zvednutí hladiny vody na cílovou úroveň
- Zablokování **kaskádou dřevěných přehrádek**

Koncept cílové hladiny vody

- Jen pro určité **typy biotopů** (rašeliniště, prameniště)
- Cílová hladina určuje počet a rozmístění přehrádek
- Odpovídá **přirozené hladině** podzemní vody
- Na zbytku ploch pravidlo **1/3 - 1/2 poklesu**

Typ biotopu	Cílová hladina (cm pod povrchem)
Vrchoviště	5
Rašelinné smrčiny	5-10
Podmáčené smrčiny	20-35
Prameniště (všechny typy)	0
Přechodová rašeliniště	5-10
Mechová slatiniště	10-20

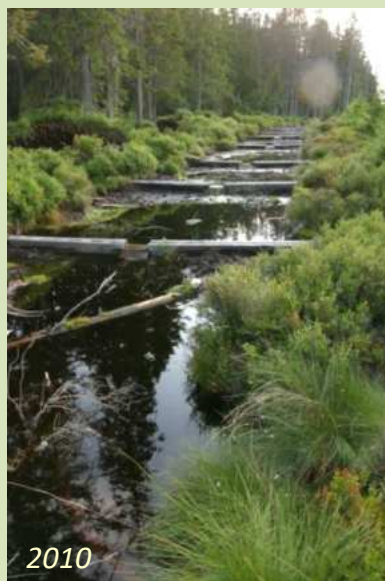

2.krok: zasypání kanálů (bez vyplnění úseků mezi hrázemi to nejde)

- zabraňuje erozi
- redukuje objem vody a brání poškození přehrádek ledovými bloky po zámrzu
- urychluje zanášení přehrazených kanálů a zarůstání mokřadní vegetací
- podporuje obnovu rašelinotvorných procesů
- závod s časem (stabilizace před rozpadem přehrádek)
- optimálně technikou
- pravidlo 2/3-1/2 objemu

Zdroje materiálu:

- Břehové valy zeminy
- Hloubené sníženiny podél kanálů („estonské řetízky“)
- Dřevo, kmeny, hatě z větví
- Drny, vegetace

Postupné vymizení odvodňovacích příkopů z krajiny

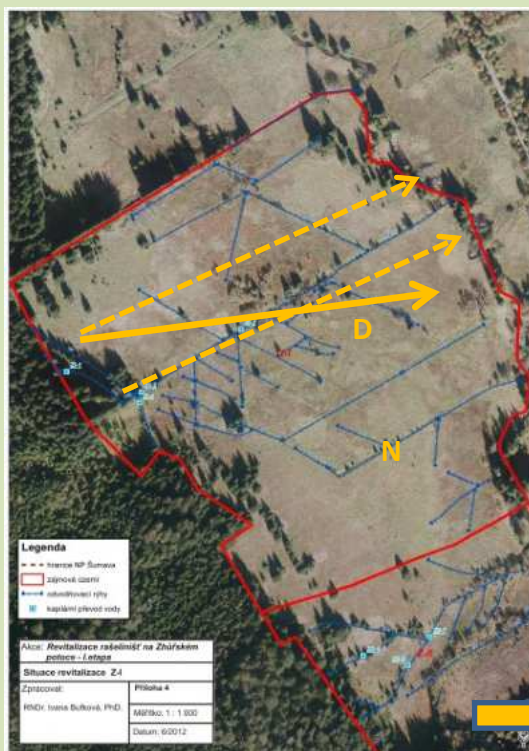

2015

Obnova pohybu vody v mokřadu a přírodního povrchového odtoku (potoky)

- ☐ Drenážní síť kompletně mění i směr pohybu vody – povrchový i podpovrchový odtok
- ☐ Obnova přirozeného pohybu vody v mokřadu je komplikovaná
- ☐ Odklony a průlehy z drenážní sítě
- ☐ Propojit s obnovou potoků
- ☐ Lesní cesty!!! – nové propustky

1. Vrácení do **zachovalého historického koryta**

2. **Volné puštění** do původní odtokové trasy
(iniciace spontánní tvorby odtoku)

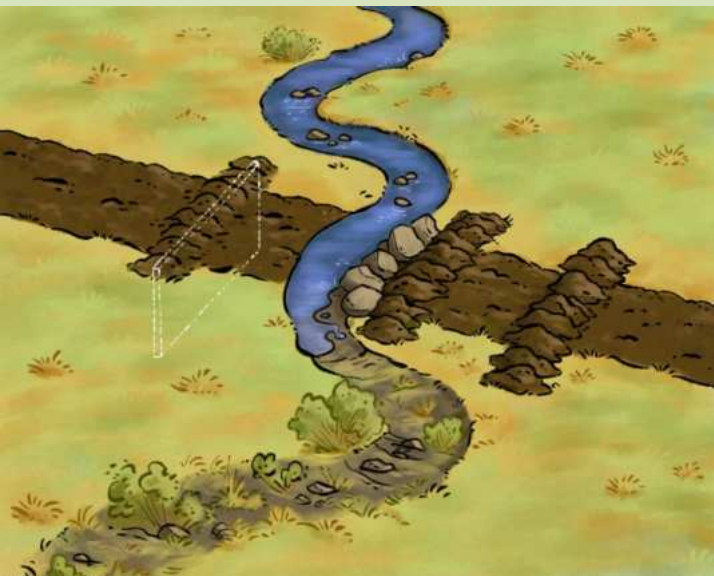

3. Vytvoření „staro-nového“ koryta v původní odtokové trase

4. **Vymělčení a rozvlnění** odvodňovacího kanálu
(kanál byl vybudován přímo v trase potoka)

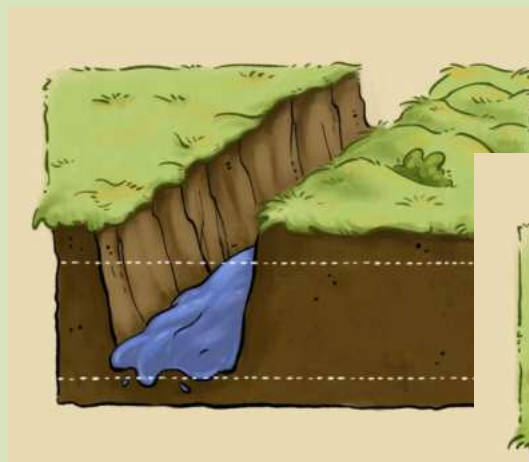
1. Vrácení do zachovalého historického koryta

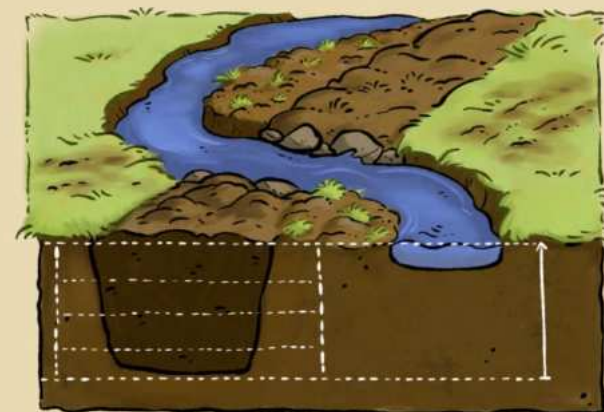
2. Vytvoření „nové kynyty v původní odtokové trase

1. Přeformátování upraveného koryta - rozvlnění

4. Vyměščení a rozvlnění upravených koryt v trase původního potoka

Šumava – pramenná oblast

- V registru je ca 900 pramenišť (20ha) z mapování biotopů
- Reálný odhad až 2 000 pramenišť NP i CHKO
- Malý podíl nepoškozených pramenišť: jen ca 10-15%
- Téměř všude povrchové odvodnění

PRAMENIŠTĚ

- Zapomenutý biotop
- Málo informací – nemapováno, chybí lokalizace (Natura 2000 jen část)
- Neznáme dobře aktuální stav – hydro, bioty
- Většinově poškozeny odvodněním, lesnickým i zemědělským hospodařením
- Velký význam pro vodní režim i pro OP (biotopy a druhy)
- Malé zohlednění při nastavení managementu – dokonce i v NP

Revitalizace

- Komplettní zrušení kanálů – cílová hladina vody je 0
- Zavezení zeminou – břehové deponie
- Vlasečnicové odtoky – opačná delta
- Obnova přírodního odtoku

Vody vrácené

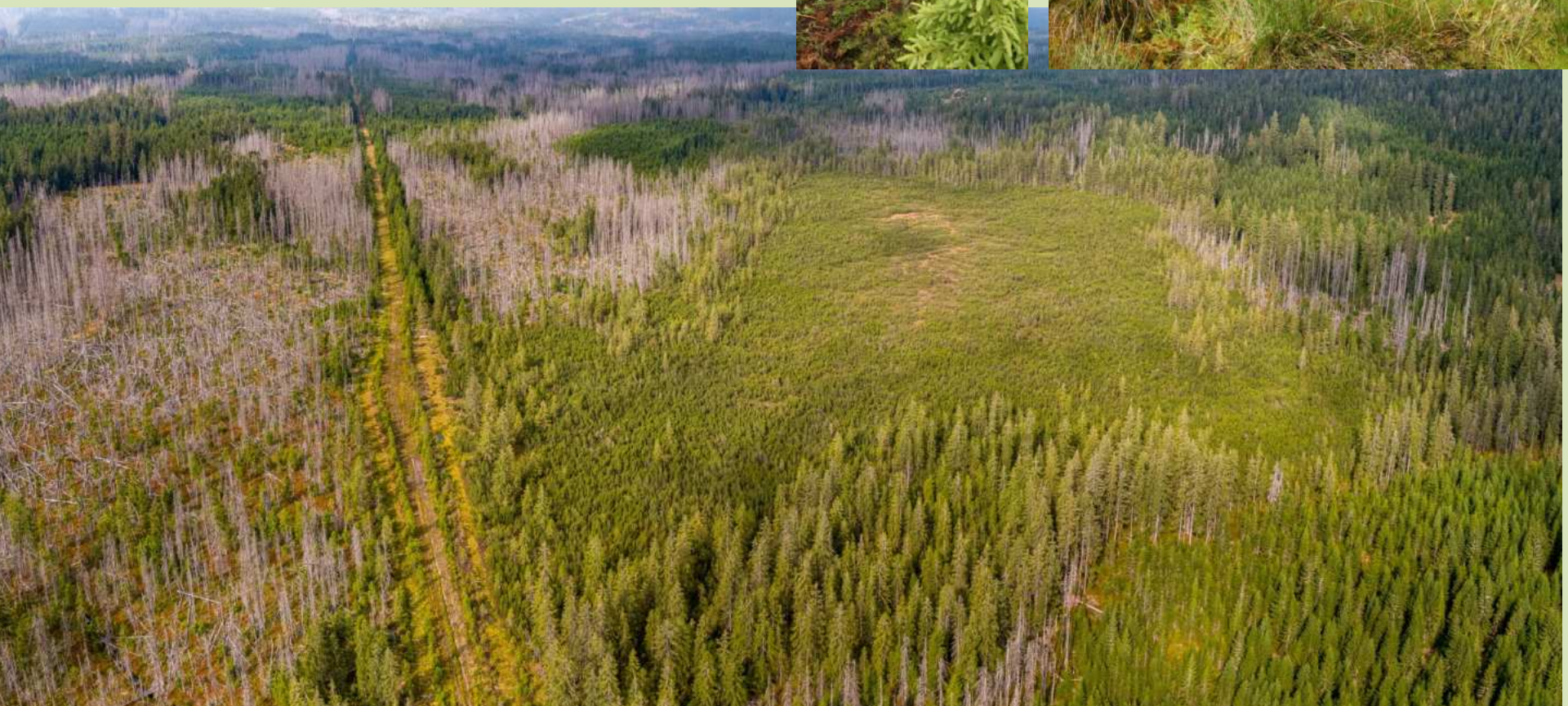

Odvodnění podél bývalé „Železné opony“ – Černohorský močál I etapa

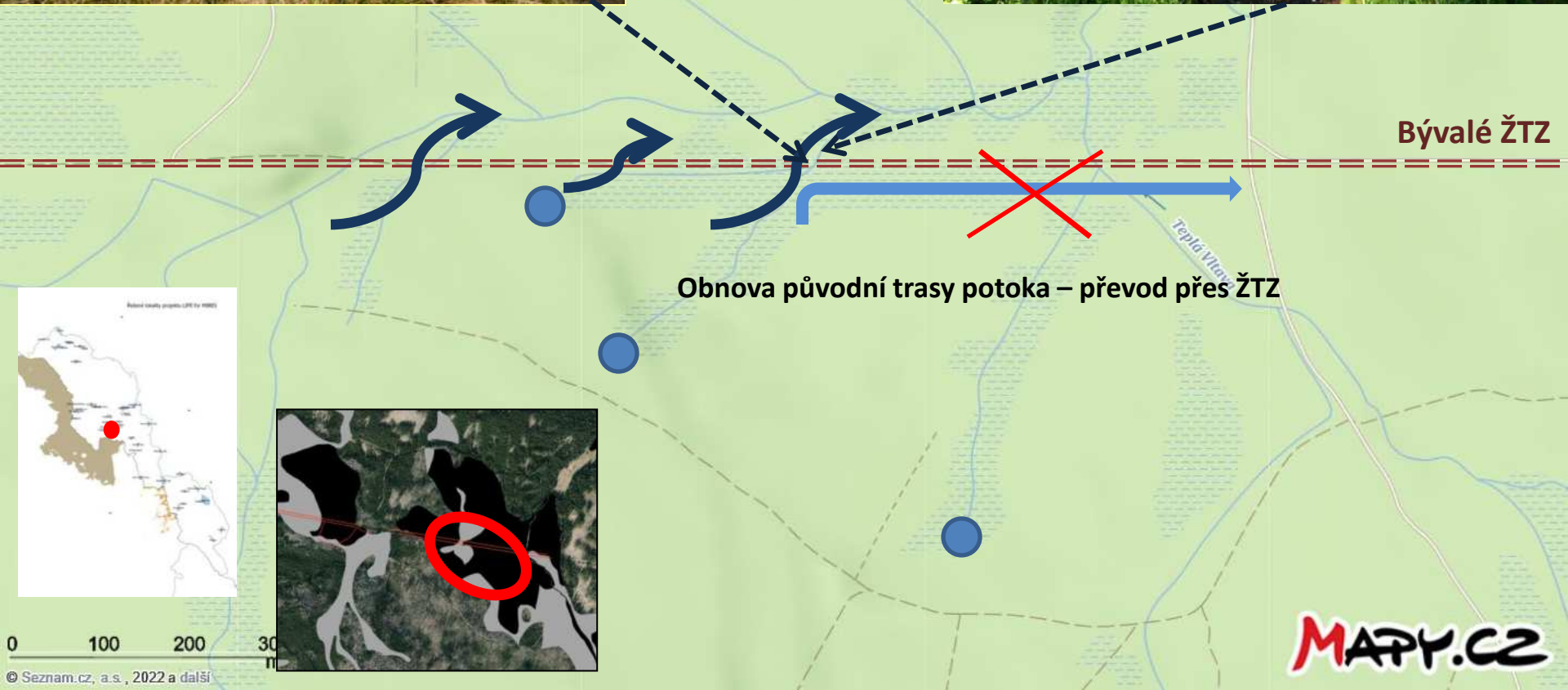
- 80ha
- 2006
- 0,5km zablokovaných kanálů

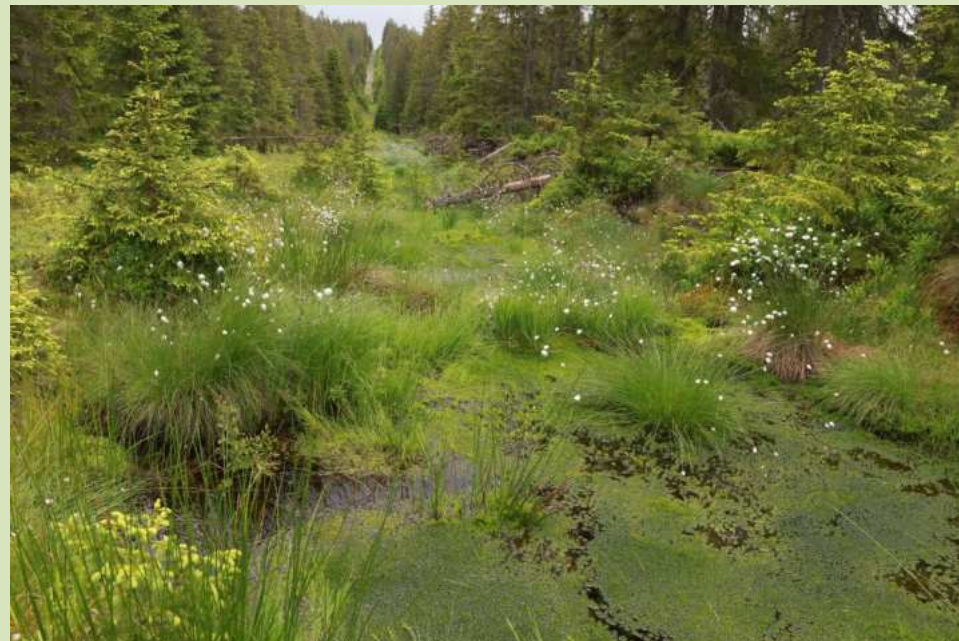
Etapa II: 2013-2014

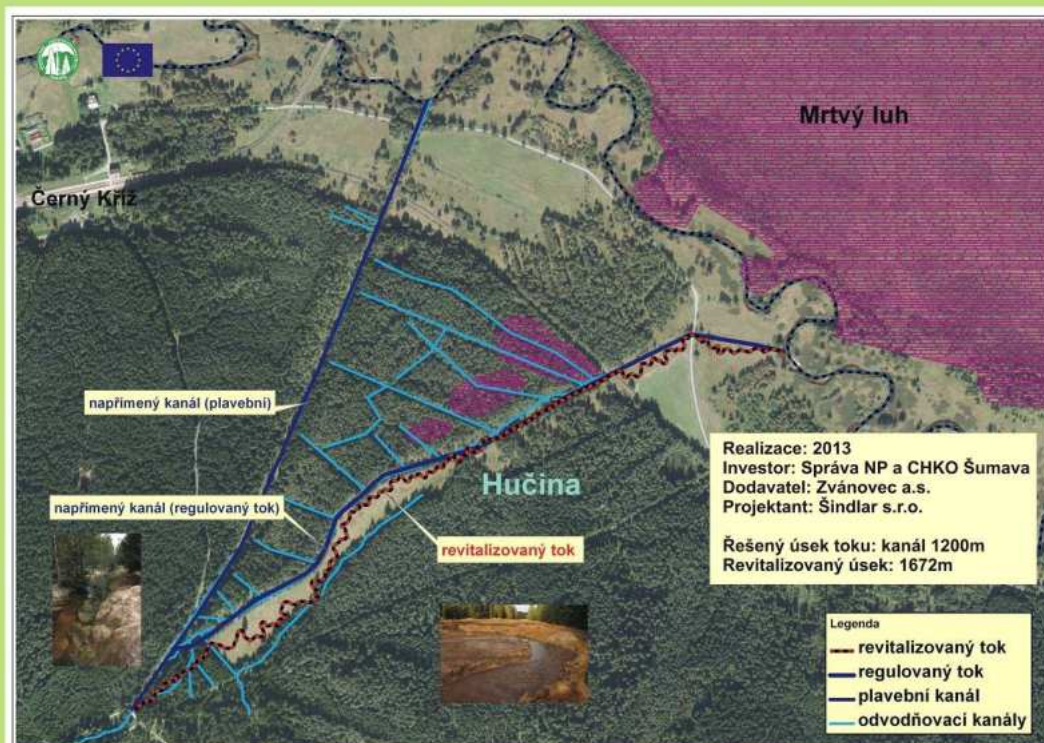

*Duše rašeliniště se vrací
po koberci rašeliníků*

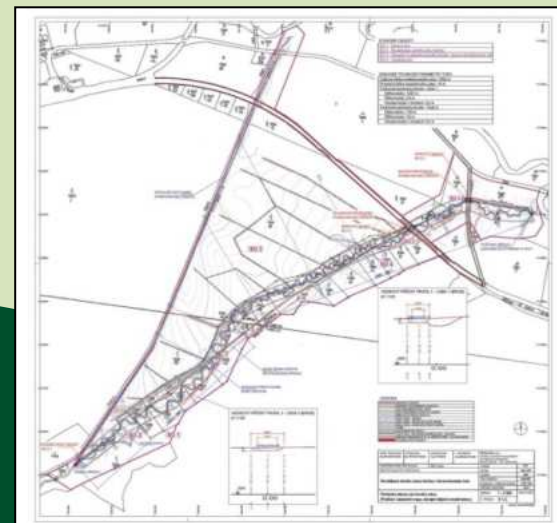

Revitalizace dolního toku Hučiny v Hornovltavském luhu

- ❖ Plocha povodí: 14km²
- ❖ Celková délka toku: 8,5km
- ❖ Regulovaný úsek: 1,2 km
- ❖ Odvodněné mokřady: 15ha
- ❖ 2 etapy revitalizace:
  - odvodňovací kanály 2,8 km (2004)
  - obnova toku 1,6 km (2013)
  - mělké koryto toku (Q30)
  - obnova dynamiky toku spolu s pravidelným vlivem záplav

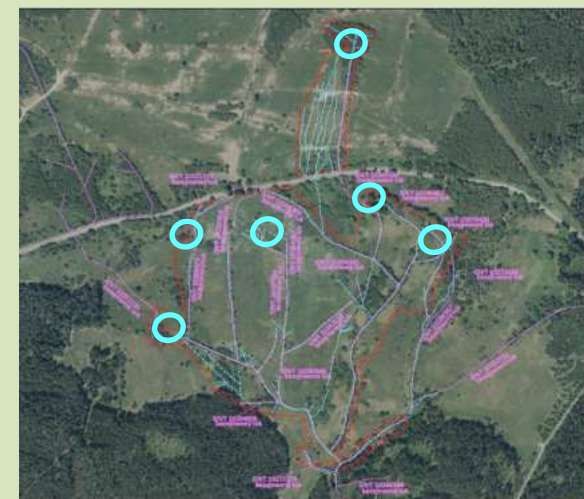

Pěkenský potok

Pod Skelnou

Plocha (ha)	42
Délka kanálů (km)	4,1
Obnovené potoky (km)	2,4
Náklady	4,5 mil. Kč
Doba realizace	2020-2021

- Velká prameniště (6)
- Drobné potoky (6)
- Rašelinné louky a luční mokřady

Odvodnění a silně poškozené prameniště

Zablokování kanálů, zasypání zeminou z bočních deponií

Po revitalizaci 2022

Po revitalizaci prosinec 2021

Odvodněné prameniště před revitalizací (2019)

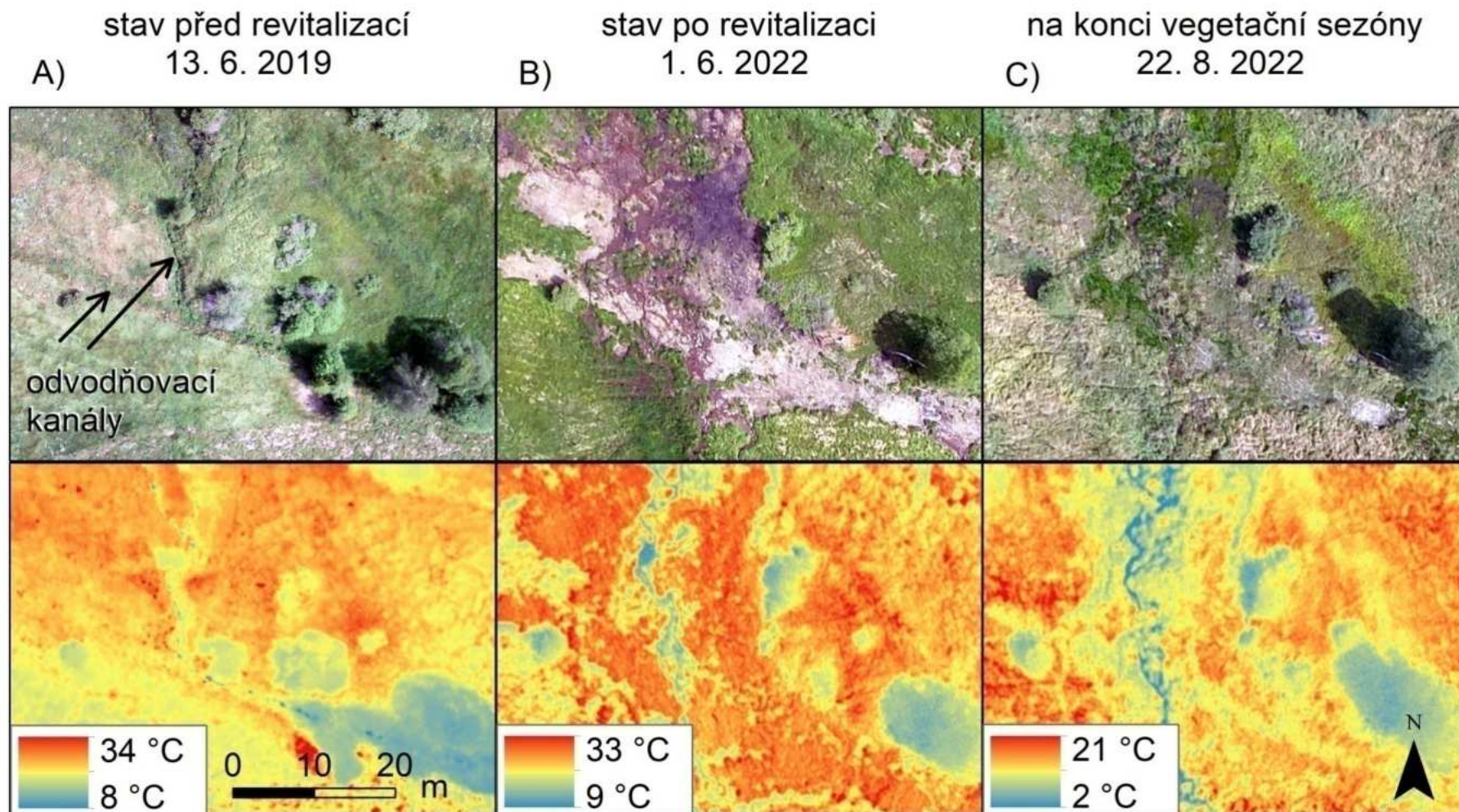

Trasa potoka rýhou před revitalizací (2018)

Chladicí efekt mokřadů – povrchové teploty

Vyvedení potoka z erozní rýhy na svahu

Obnova 3 potoků - vyvedení z vrstevnicové rýhy

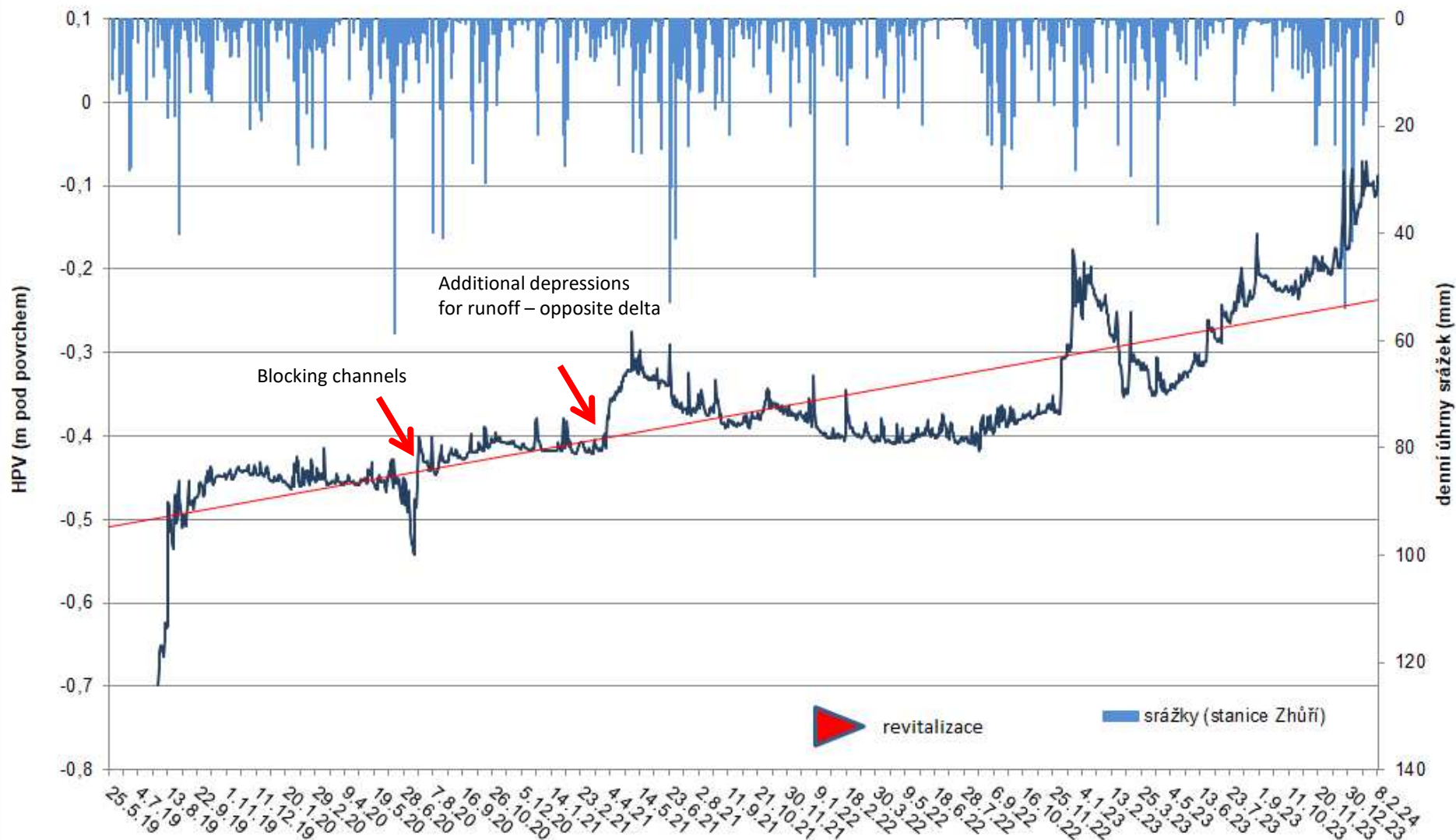

Malý Bor - obnova lučního prameniště a potoka (pastevní areál)

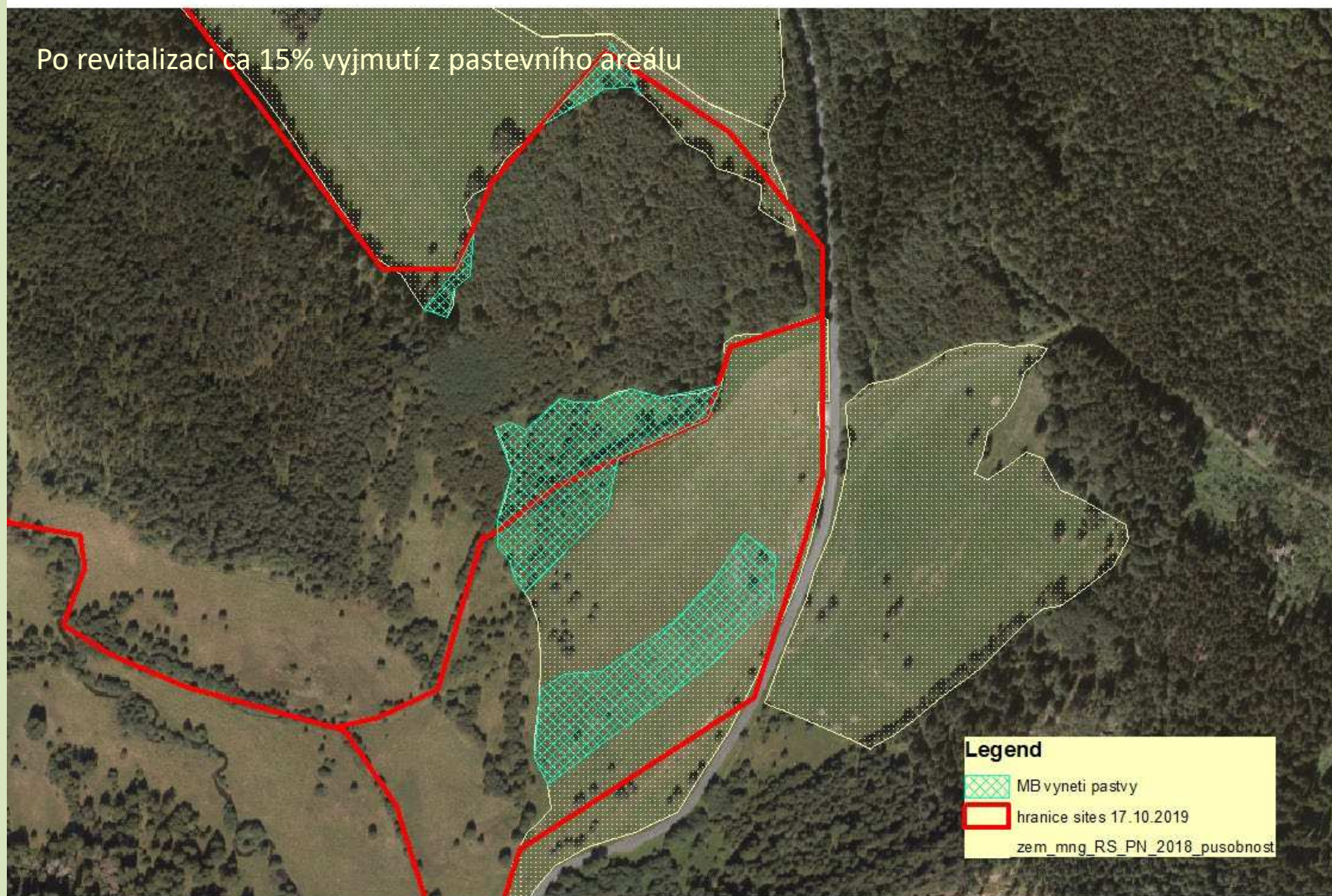
Hladina podzemní vody v pramenné části lokality Malý Bor před a po revitalizaci

Malý Bor - omezení zemědělského hospodaření po revitalizaci

Po revitalizaci ca 15% vyjmutí z pastevního areálu

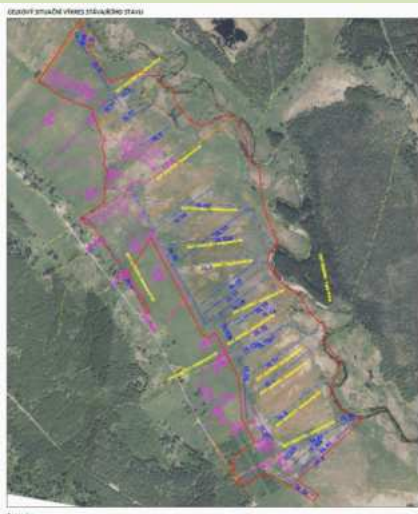

Dobrovodské louky

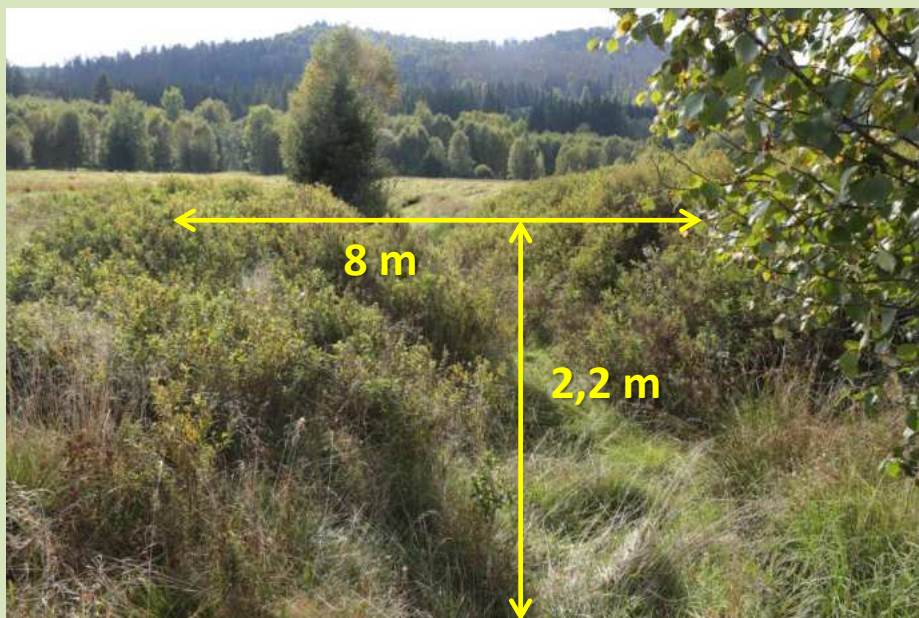

C4: Odvodněná údolní rašeliniště a mokré louky, stanoviště pro tetřívka

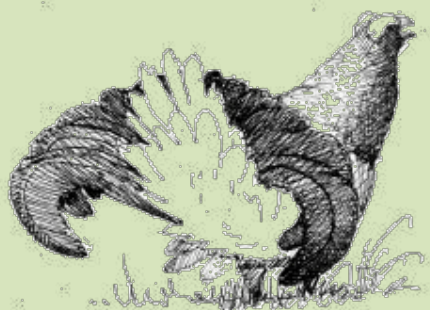

Plocha	67 ha
Blokace kanálů	5 km
Obnova potoků	4,6 km
Zahájení	15.8. 2020
Doba realizace	2021 - 2022

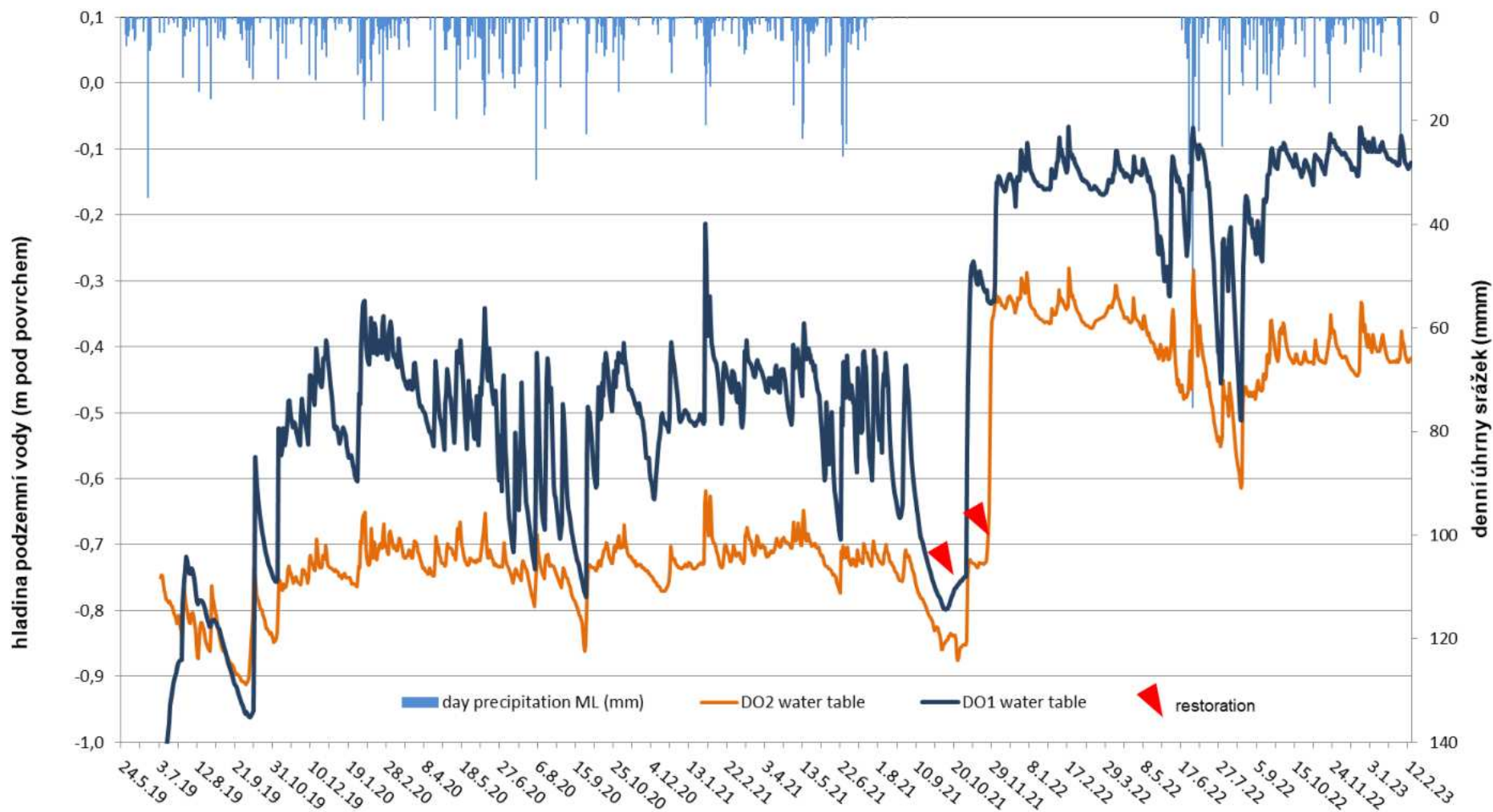

Zrušený odvodňovací kanál

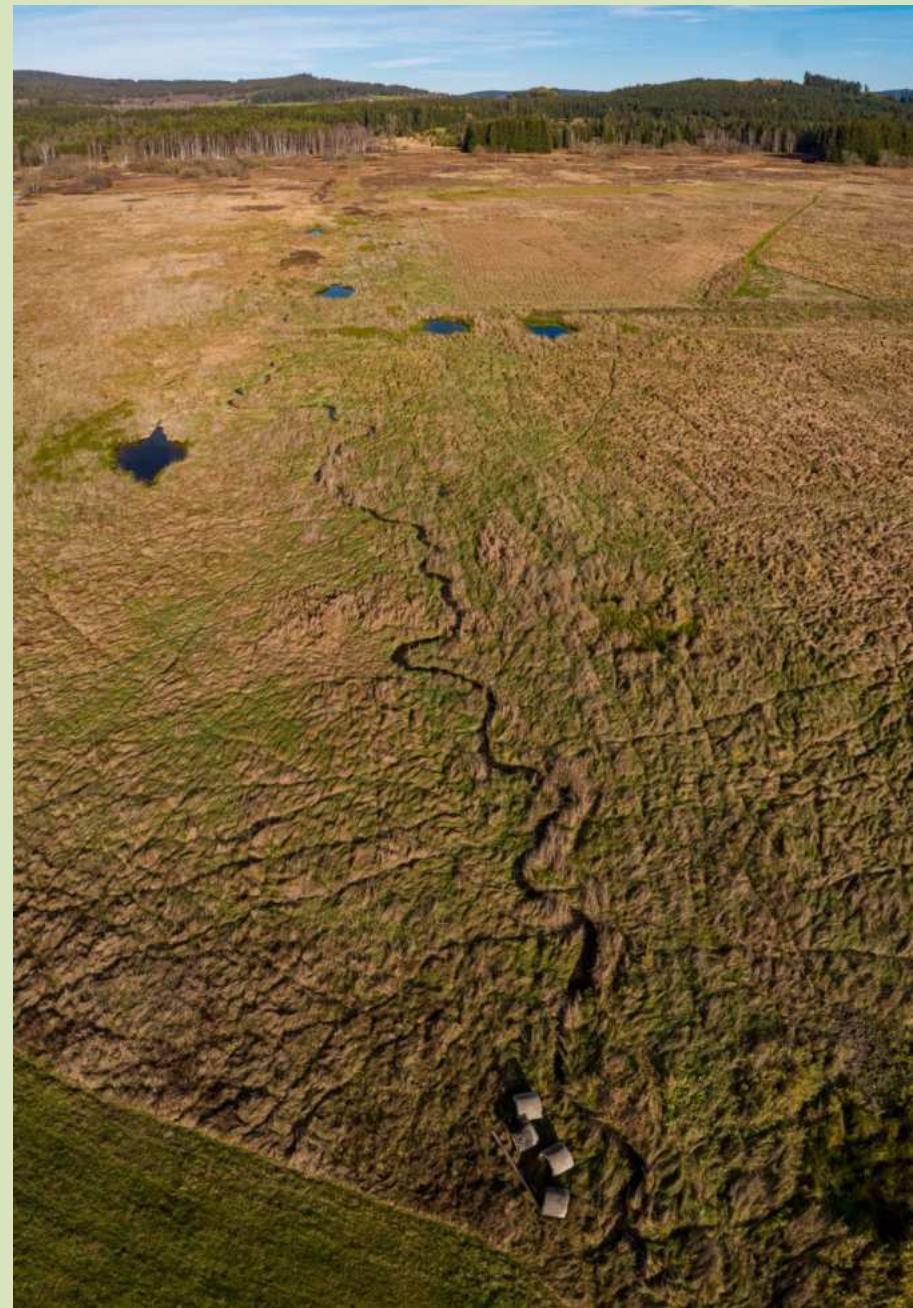

Hladina podzemní vody na lokalitě Dobrovodské louky před a po revitalizaci

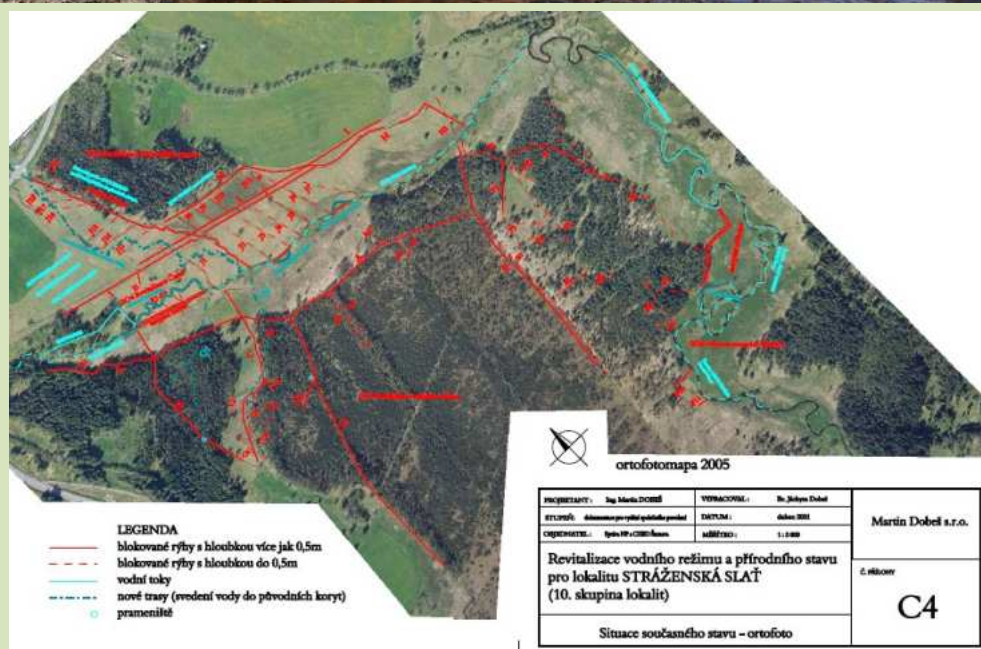

Stráženská slat'

Odvodněná údolní rašeliniště
a mokré louky, regulované potoky

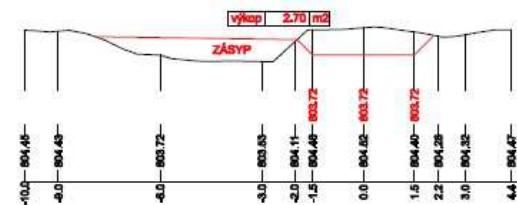

Plocha	135 ha
Blokace kanálů	6,5 km
Obnova potoků	1,1 km
Zahájení	2023
Doba realizace	2023 - 2024

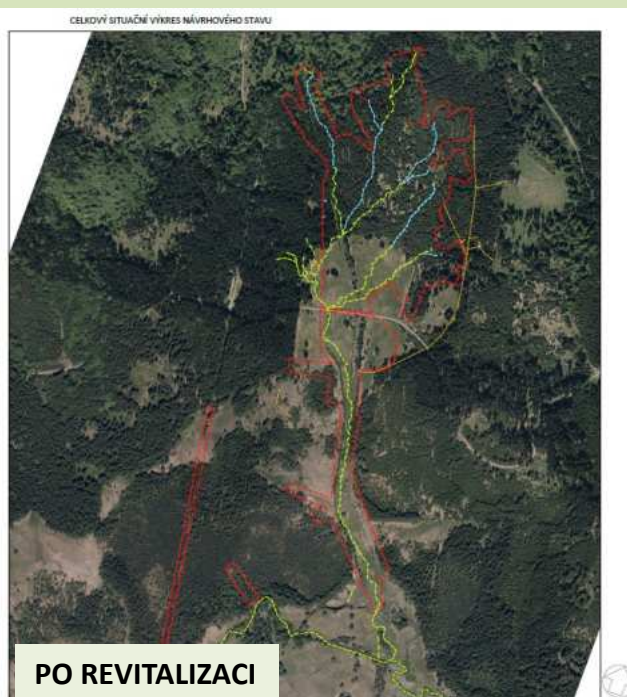
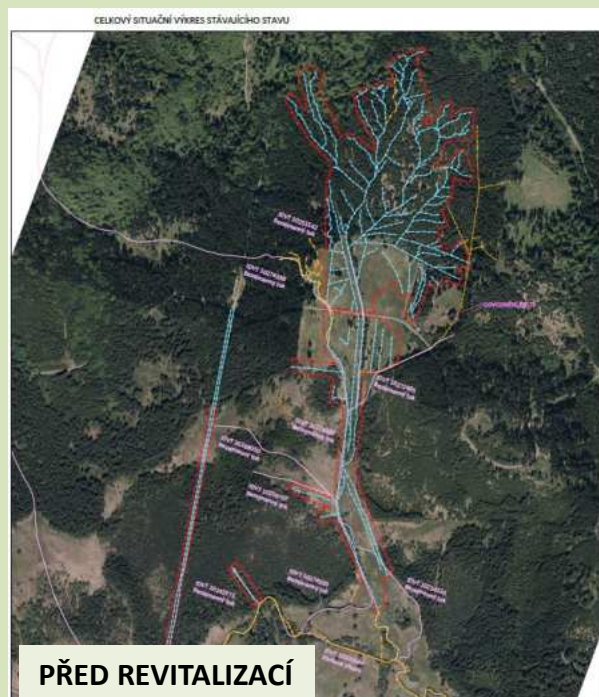

Nové údolí

Rozloha	59 ha
Odvodňovací kanály	9 km
Obnova potoků	1,6 km
Doba realizace	2020

- 7 lvs; pramenný svah; 800 m
- prameniště (6) na zlomové linii
- Podmáčené smrčiny, rašelinné smrčiny, vrchoviště, ostřicová rašeliniště

Prameniště před revitalizací 2019

Revitalizace 2020

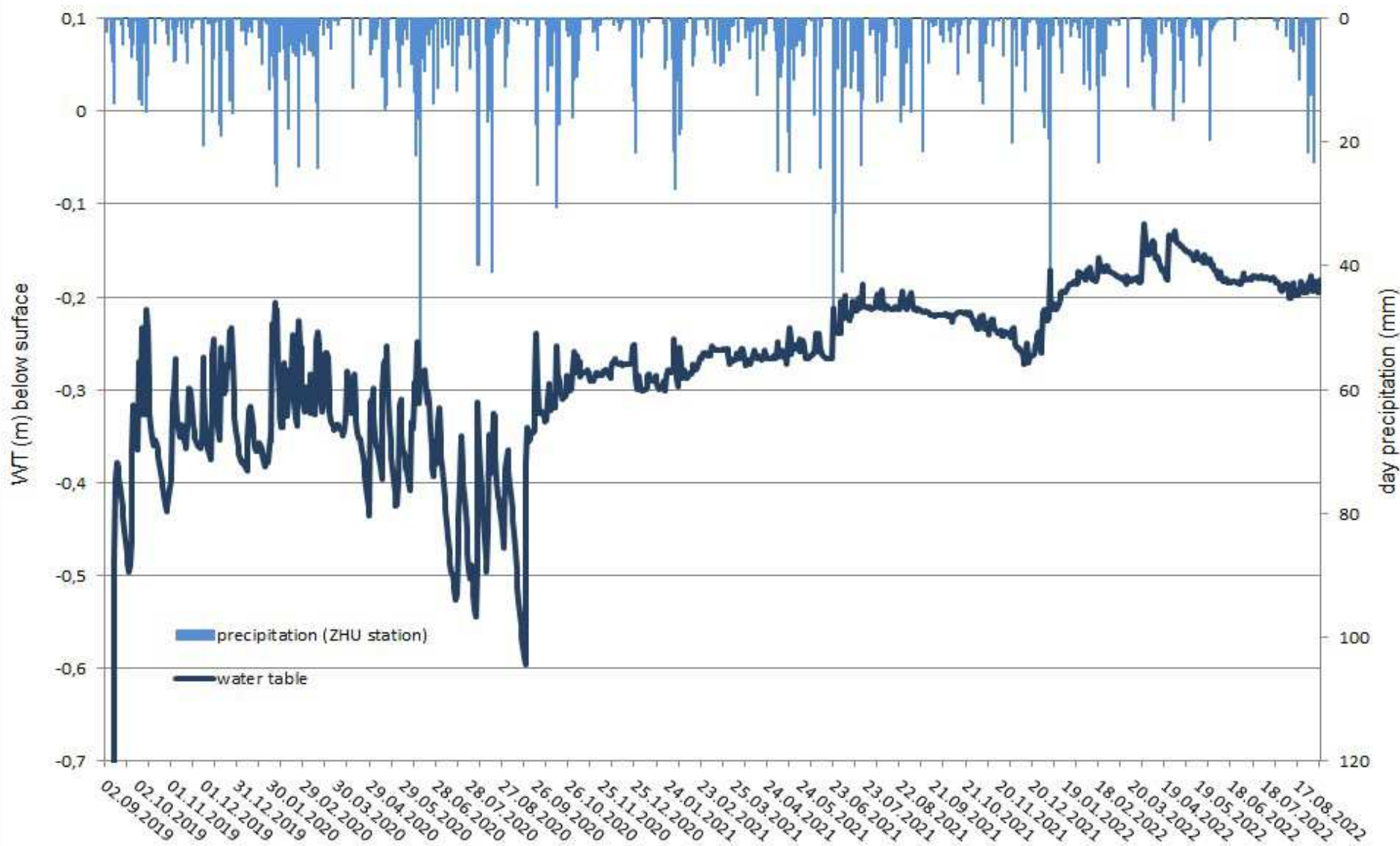
Prameniště před revitalizací 2019 – dolní část

Stav po revitalizaci 2022

Position of water table in the site Gerlova Hut' (GH) before and after restoration

Vody vrácené

Rašeliniště Soumarský Most

Souhrn hydrologických revitalizací za roky 1999 - 2023

Plocha revitalizovaných území	2685 ha
Obnovené potoky	41 km
Zrušené odvodňovací rýhy a kanály	256 km

ZÁVĚRY A DOPORUČENÍ

- Systematicky řešit obnovu **přírodních vodních struktur** – prameniště – vodní toky – mokřady
- Posunout revitalizace z chráněných území do **využívané** krajiny – dotační paradox
- Stanovit podíl **přírodních revitalizací v krajině** - **kvantifikovat** cíle (podíl ploch vrácených vodě) – celorepublikově
- Zaměřit se na **lesní porosty** – potenciál státních lesů
- **Motivace** vlastníků a uživatelů půdy – přímé platby, úlevy z daní
- Řešit hydrologické **celky** (dílčí drobná povodí)
- Urgentně řešit **prameniště** (zhodnocení aktuálního stavu a následně revitalizace)
- Nebát se technicky **složitých** revitalizací
- **Monitoring/vyhodnocení** – dvojí referenční plochy; dlouhodobý; dotační podpora

PROJEKTOVÝ TÝM

Sabina Navrátilová
PROJEKTOVÝ MANAGER

Ivana Bufková
ODBORNÝ GARANT

Lukáš Linhart
PR MANAGER

Martin Koudelka
FINANČNÍ MANAGER

Eva Zelenková
ASISTENT

*Claudia Schmidt
KOORDINÁTOR ZA
NP BAVORSKÝ LES*

Renata Placková
GARANT REVITALIZACÍ

Tomáš Doležal
GARANT REVITALIZACÍ

Eliška Václavíková
GARANT REVITALIZACÍ

Jan Zelenka
GARANT REVITALIZACÍ

Zuzana Urbanová
KOORDINATOR ZA
JIHOČESKOU
UNIVERZITU

Melanie Kreuz
KOORDINATOR ZA
BUND NATURSCHUTZ
IN BAYERN E.V.

Děkuji za pozornost

„Krajina bez mokřadů je krajinou bez vody“

